

ŚWIAT ANIOŁÓW

Hierarchia coelesti

W biblijnej tradycji istniało głębokie przekonanie, że to co piękne łączy się w pewien sposób z jasnością, blaskiem i światłem. Nie bez przyczyny natchniony autor psalmu pięćdziesiątego wołał przecież w zachwycie: „Bóg zajaśniał z Syjonu, korony piękności” (Ps 50, 2). Z boskiego piękna – pisał Tadeusz Bartoś – pochodzi bowiem „istnienie (...) wszystkich rzeczy istniejących (...). Wskazuje na to fakt, że do treści tego, czym jest piękno, należy blask (...). Można powiedzieć, że piękno jest u początku wszystkiego i że ono decyduje o tym, jaki jest świat”¹. Boskie piękno jawi się zatem jako początek i przyczyna wszystkich rzeczy, co więcej, będąc przyczyną wszystkich rzeczy, jest ono również ich celem, ponieważ wszystko, co się stało, stało się w taki sposób, aby naśladować boskie piękno².

Ten niezwykle obraz świata swój szczególny wymiar zyskuje w nauczaniu św. Tomasza z Akwinu o aniołach. Świat aniołów – świat ducha – ma bowiem istnienie pełniejsze, jest bardziej realny, dzięki temu bardziej poznawalny, silniej obecny, a przez to także piękniejszy, bo bliższy źródłu wszelkiego piękna i doskonałości, jakim jest samo Piękno i Życie³. Jest przy tym rzeczą znamioną, że ten właśnie, pełen harmonii i niematerialnej doskonałości świat zbudowany jest hierarchicznie. W owej *niebiańskiej hierarchii (hierarchia coelesti)*, podzielonej przez chrześcijańską tradycję na trzy triady (hierarchie) po trzy chóry (rzędy), odzwierciedlają się zdaniem Akwinaty różne stopnie doskonałości anielskich bytów. Jak zauważa ks. Melchior Fryszkiewicz, „różnice te tworzą wyższe lub niższe dary naturalne i nadprzyrodzone aniołów. Ponieważ dary – zdolności i łaski – są aniołom dane do wykonywania różnych urzędów czyli obowiązków, przeto różnice między chórami anielskimi mogą pochodzić z odmienności urzędów i czynności, jakie sprawują wobec Boga, siebie i ludzi”⁴. Przede wszystkim jednak, w przekonaniu św. Tomasza, różnica pomiędzy poszczególnymi chórami anielskimi polega na większych lub mniejszych zdolnościach poznawczych, które posiadają należący do nich aniołowie. Anielski Doktor wyjaśnia to w następujący sposób: „Rozprawiając o poznawaniu aniołów powiedzieliśmy, że wyżsi aniołowie poznają prawdę w sposób ogólniejszy niż niżsi”⁵. Dzieje się tak, ponieważ wrodzone formy poznawcze, które posiadają owi wyżsi, czyli doskonalsi aniołowie, i za pomocą których wszystko poznają, są bardziej ogólne, a im poznanie bardziej ogólne, tym doskonalsze. „Otóż – pisze dalej św. Tomasz – w aniołach dają się wyodrębnić trzy stopnie tego (...) poznania (...), bowiem idee czy pomysły rzeczy, o których aniołowie są oświeceni, można ujmować w trojaki sposób: Pierwszy, o ile pochodzą od pierwszego powszechnego początku, którym jest Bóg: i ten sposób czerpania poznania przypada pierwszej hierarchii”⁶. Aniołowie tej hierarchii przebywają najbliżej Boga i wszystko oglądają niejako w nim samym, a zatem ich poznanie jest najprostsze, najbardziej ogólne i w ten sposób najdoskonalsze.

Drugi sposób poznania ma miejsce wtedy, gdy sprawy, których dotyczy anielska wiedza zależą od powszechnych przyczyn stworzonych, które już w jakiś sposób są

¹ T. Bartoś, *Metafizyczny pejzaż*, Kraków 2006, s. 205.

² Por. tamże, s. 209-210.

³ Por. tamże, s. 27.

⁴ M. Fryszkiewicz, *Rzecz o Aniołach*, Warszawa 1993, s. 17.

⁵ Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, tłumaczenie i komentarze P. Belch, Londyn 1978, t. 8, s. 70; I, 108,

⁶ Tamże.

wielością⁷. Co to znaczy? Otóż chodzi tu o grupę takich przyczyn, z których każda może wywołać nie jeden, ale wiele różnych skutków, tak jak np. ludzka natura może być przyczyną wielu rozmaitych dzieł, wynalazków, wytworów duchowych i materialnych, itd. Aniołowie poznając owe powszechne przyczyny poprzez wrodzone im formy poznawcze, poznają jednocześnie wszystkie, najdrobniejsze skutki, które one powodują i tak z niewielu przyczyn ogólnych, znają wiele przyczyn i skutków szczegółowych. I ten właśnie sposób pobierania poznania przypada, w przekonaniu św. Tomasza, aniołom drugiej hierarchii.

Trzeci sposób poznania zachodzi o tyle, o ile, jak podkreśla św. Tomasz, „idee, czy pomysły [o których aniołowie zdobywają wiedzę – A. B.] są ziszczone w pojedynczych rzeczach i zależą od właściwych im przyczyn”⁸. Chodzi tu o wielość tak zwanych przyczyn szczegółowych, czyli takich, które wywołują określony skutek w obrębie tylko jednego gatunku, tak jak chociażby ziarno gorczycy powodujące skutek w postaci krzewu gorczycy a nie np. drzewa brzoskwiniowego. Aniołowie poznając przyczyny szczegółowe, znają także ich skutki, jednakże z tego względu, że są one szczegółowe, muszą znać ich bardzo wiele, a zatem ich poznanie jest mniej ogólne, mniej doskonałe. Zdaniem św. Tomasza ten sposób poznania przypada aniołom najniższej hierarchii⁹.

Jaki zatem wniosek płynie z dokonanego przez Anielskiego Doktora podziału? Otóż, jak zauważa Herbert Oleschko, skoro „aniołowie poznają za pośrednictwem wszczepionych idei, posiadają – jeśli można użyć takiego terminu – «zakodowane» (dane z góry) różne formy poznawcze i to decyduje o ich wewnętrznej hierarchii: kryterium podziału jest godność umysłu i związany z tym sposób poznania”¹⁰. Im doskonalszy umysł – doskonalszy anioł – tym mniejszą ilość form poznawczych posiada i tym większą cechują się one ogólnością. „Stopień doskonałości aniołów – dodaje Oleschko – wzrasta w miarę zmniejszania się ilości form poznawczych potrzebnych do objęcia przedmiotu poznania. Najdoskonalsze poznanie Boga polega na pełnym poznaniu wszystkich rzeczy «w jednym punkcie». Wśród duchów miarą doskonałości jest więc stopień prostoty”¹¹. W konsekwencji najprostsze i zarazem najdoskonalsze poznanie Boga przypada w udziale tym aniołom, którzy wszystko oglądają niejako w samym Bogu. Tradycja Kościoła widzi w nich aniołów pierwszej hierarchii, którzy dzielą się na trzy chóry: Serafinów, Cherubinów i Trony...

Aleksander Bańka

⁷ Por. tamże

⁸ Tamże

⁹ Por. tamże.

¹⁰ H. Oleschko, *Aniołów dyskretny lot*, Kalwaria Zebrzydowska 1996, s. 67.

¹¹ Tamże.